

قطر

مجموعه کشورهای اسلامی

مؤلف:

دکتر سید حمزه صفوی

(استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران)

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۴

سرشناسه	صفوی، سید حمزه، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور	قطر: مجموعه کشورهای اسلامی
مشخصات نشر	تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۲۹۴ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۷۵۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	فبیای مختصر
یادداشت	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شناسه افزوده	سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
شناسه افزوده	Press Organization Jahade Daneshgahi
شماره کتابشناسی ملی	۲۸۶۷۷۹۴

قطر (مجموعه کشورهای اسلامی)

مؤلف: سید حمزه صفوی (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

گروه تحقیق: بهنام دنیاچو- سیما رفسنجانی نژاد

طرح جلد: خورشیدفروتن

صفحه آرای: خورشید فروتن

صاحب اثر: موسسه آینده پژوهی جهان اسلام (WWW.IIWFS.COM)

ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی- موسسه آینده پژوهی جهان اسلام

چاپ: اول- ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۷۵۹-۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کسی تمام یا قسمتی

از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سازمان انتشارات

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران- خیابان انقلاب اسلامی- خیابان فخر رازی- خیابان شهدای زاهدانری- پلاک ۷۲. تلفن: ۶۶۹۵۲۹۲۸

مرکز پخش:

خیابان انقلاب بین فلسطین و چهارراه ولیعصر- جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران- تلفن: ۶۶۴۸۷۶۲۵-۶

پایگاه اطلاع رسانی: www.isba.ir پست الکترونیکی: info@isba.ir فروشگاه اینترنتی: www.idhonk.ir

ایمیل مؤلف: safuvi@ut.ac.ir

مقدمه	۵۵
فصل اول: موقعیت جغرافیایی و جمعیتی قطر	۲۳
موقعیت جغرافیایی	۲۳
طول و عرض جغرافیایی	۲۳
حدود و وسعت	۲۴
همسایگان	۲۴
واحدهای جغرافیایی	۲۴
عوارض طبیعی و ارتفاعات	۲۷
بنادر مهم	۲۸
آب و هوا	۲۸
منابع آب	۲۹
پوشش گیاهی	۳۱
زندگی جانوری	۳۱
جغرافیای انسانی	۳۲
پیدایش نفت و جمعیت	۳۲
فصل دوم: اقتصاد قطر	۳۷
ویژگی های اقتصاد قطر	۳۷
ویژگی های اقتصاد قطر	۴۰
بخش صنعت و معدن	۴۲
بخش صنعت	۴۲
نفت	۴۳
خطوط لوله نفتی	۴۷
صادرات نفت	۴۷

۴۸.....	پالایش نفت
۴۸.....	چشم انداز نفت قطر
۵۰.....	صنعت گاز قطر
۵۰.....	وضعیت موجود تولید، مصرف و تجارت گاز طبیعی قطر
۵۱.....	میدان شمالی
۵۳.....	روش‌های استفاده از ذخایر گاز طبیعی
۵۴.....	صادرات گاز طبیعی قطر از طریق خط لوله
۵۵.....	پروژه‌های صادرات گاز قطر به صورت گاز طبیعی مایع شده LNG
۵۹.....	پروژه‌های GTL کشور قط
۶۱.....	چشم انداز بازار گاز طبیعی قطر
۶۳.....	چشم انداز بازار LNG قطر
۶۴.....	صنایع سنگین قطر
۶۴.....	کارخانه سیمان
۶۴.....	شرکت فولاد قطر (Qasco)
۶۵.....	صنعت آب و برق
۶۶.....	صنعت شیمیایی
۶۶.....	صنعت نفت و گاز
۶۷.....	صنعت پالایش
۶۹.....	صنعت پتروشیمی
۷۰.....	صنایع سبک
۷۰.....	سایر منابع معدنی قطر
۷۱.....	بخش کشاورزی
۷۳.....	ایجاد جنگل در دل صحر
۷۴.....	امنیت غذایی قطر

۷۷	بخش دامداری
۷۷	شیلات
۷۸	بخش خدمات
۷۹	شبکه های توزیع و حمل و نقل
۷۹	بندرها
۸۱	جاده ای
۸۲	ریلی
۸۲	فرودگاه ها
۸۳	ساختمان سازی در قطر
۸۴	بازاریابی و تبلیغات
۸۵	خصوصی سازی
۸۶	بازار بورس دوحه (DSM)
۸۷	نظام بانکی
۹۱	نظام بیمه ای
۹۲	بهداشت و درمان
۹۳	زیرساخت های ارتباطاتی
۹۳	مخابرات
۹۴	تجارت خارجی
۹۴	قوانین تجاری
۹۵	تجارت خارجی و اشتغال
۹۶	روند تجارت خارجی
۹۷	سرمایه گذاری مستقیم خارجی در قطر
۹۸	صندوق سرمایه گذاری قطر (QIA)
۹۹	سرمایه گذاری خارجی قطر در بخش های مختلف

۱۰۲	 سرمایه گذاری قطر در کشورهای عربی و در حال توسعه
۱۰۴	 تلاش قطر برای حضور در پروژه های انرژی جهان
۱۰۶	 بررسی روندهای شاخص های اقتصادی قطر
۱۰۷	 تولید ناخالص داخلی GDP
۱۰۷	 نرخ تورم
۱۰۸	 نیروی کار
۱۰۹	 نرخ بیکاری
۱۰۹	 دستمزد نیروی کار
۱۱۱	 چشم انداز اقتصاد قطر
۱۱۷	 فصل سوم: سیاست و حکومت در قطر
۱۱۷	 ساختار حکومتی قطر
۱۱۷	 تحولات سیاسی در دوران مدرن
۱۱۷	 حکومت بحرینی ها (۱۸۶۸-۱۷۸۲)
۱۸	 سلطه عثمانی (۱۸۷۱-۱۹۱۶)
۱۸	 حکومت بریتانیا (۱۹۱۶-۱۹۷۱)
۱۱۹	 از استقلال (۱۹۷۱) تاکنون
۱۲۲	 تاریخچه خاندان آل ثانی
۱۲۳	 حکومت در قطر
۱۲۴	 ارکان حکومتی قطر
۱۲۴	 هیئت وزیران
۱۲۵	 خانواده سلطنتی قطر
۱۲۵	 امیر قطر
۱۲۷	 رئیس دولت و کابینه
۱۲۸	 ملکه قطر

۱۳۱	شورای مشورتی قطر
۱۳۲	شورای مرکزی شهرداری
۱۳۲	قانون اساسی قطر
۱۳۴	قوه قضائیه قطر
۱۳۶	سیاست خارجی قطر: بنیادها و چالش ها
۱۳۷	اصول سیاست خارجی قطر
۱۳۸	بازیگران تأثیرگذار بر سیاست خارجی قطر
۱۴۱	قطر و میانجیگری در مناقشات منطقه ای
۱۴۴	اجلاس های منطقه ای برای میانجیگری
۱۴۴	مهم ترین موارد عملی سیاست میانجیگری قطر
۱۴۶	قطر و اسلام گرایان
۱۴۹	اختلافات قطر و عربستان در مورد مصر
۱۵۰	چالش های سیاست خارجی قطر
۱۵۲	نیروهای مسلح قطر: ساختار و عملکرد
۱۵۲	نیروی زمینی قطر
۱۵۵	نیروی هوایی پادشاهی قطر
۱۵۹	پایگاه هوایی العدید ۲۵ قطر
۱۶۰	نیروی دریایی قطر
۱۶۷	فصل چهارم: وضعیت اجتماعی، آموزشی و فرهنگی
۱۶۸	ادیان، مذاهب و نمادها
۱۷۰	پرچم قطر
۱۷۰	آرم دولت قطر
۱۷۱	وضعیت اجتماعی، فرهنگی
۱۷۳	قومیت

۱۷۳	مردمان امروز خلیج فارس و قطر
۱۷۵	الگوهای فرهنگی
۱۷۷	آداب و رسوم
۱۷۷	صنایع دستی
۱۷۸	وضعیت اجتماعی
۱۷۹	مسائل و معضلات اجتماعی
۱۸۱	موقعیت زنان در قطر
۱۸۲	اقدامات دولت در انجام اصلاحات اجتماعی
۱۸۳	مهاجرت و اتباع بیگانه
۱۸۶	شاخص توسعه انسانی (HDI) قطر
۱۸۸	مؤسسات جامعه مدنی
۱۹۴	وضعیت آموزشی
۱۹۵	آموزش و پرورش
۱۹۸	آموزش عالی
۱۹۹	دانشگاه قطر
۲۰۴	رسانه های گروهی
۲۰۵	مطبوعات
۲۰۶	خبرگزاری
۲۰۶	رادیو
۲۰۷	تلویزیون
۲۰۹	شهرک رسانه ای دوحه
۲۱۳	فصل پنجم: صنعت گردشگری در قطر
۲۱۴	استراتژی جذب توریست در قطر
۲۲۰	صنعت گردشگری و شاخص های اقتصادی قطر

۲۲۰	 سهم مستقیم صنعت گردشگری قطر در تولید ناخالص داخلی
۲۲۱	 سهم کلی صنعت گردشگری قطر در تولید ناخالص داخلی
۲۲۳	 سهم مستقیم صنعت گردشگری قطر در اشتغال
۲۲۴	 سهم کلی صنعت گردشگری قطر در اشتغال
۲۲۴	 سهم صنعت گردشگری قطر در حجم روابط تجاری
۲۲۵	 سهم صنعت گردشگری قطر در سرمایه گذاری مالی
۲۲۷	 جاذبه‌های گردشگری قطر
۲۲۸	 جاذبه‌های طبیعی قطر
۲۳۴	 جاذبه‌های فرهنگی - هنری قطر
۲۴۲	 گردشگری ورزشی
۲۵۳	 فصل ششم: تحلیل وضعیت سیاسی، اقتصادی و نظامی قطر
۲۵۳	 ساختار سیاسی و حقوقی
۲۵۳	 تحلیل SWOT سیاسی و اجتماعی
۲۷۲	 تحلیل SWOT اقتصادی
۲۸۰	 تحلیل SWOT نظامی

مقدمه

می‌خواهم مقدمه‌ی خود را با یک خاطره شروع کنم.

در سال ۲۰۱۰ در منطقه‌ی تجاری مدرن شهر پاریس در ابتدای خیابان شانزلیزه روی نیمکتی نشسته بودم که به‌طور اتفاقی مرد عربی را با دشمنی عربی مشاهده کردم همراه فرزند شش یا هفت ساله‌اش در حال صحبت بود. جملاتش به گوش من می‌رسید که بیان می‌کرد این ساختمان‌های تجاری و اداری این منطقه رو نگاه کن... یکی از گرانترین مناطق دنیا... کشور تو مالک ده‌ها هزار مترمربع از این ساختمان‌ها است برای آنکه تو آینده‌ی خوب و مطمئنی داشته باشی و فقط متکی به گاز و نفت نباشیم... ساختمان روزنامه فیگارو، ساختمان مجتمع تجاری ویرجین در خیابان شانزلیزه و ده‌ها ساختمان دیگر در پاریس متعلق به دولت قطر است. مالکیت مجموع هتل‌های گران قیمت در فرانسه با نام رویال مونسو در پاریس (Royal Manceau) و کارلتون (Carlton)، مارتینز (Martinez) و ماجستی (Majestic) از جمله این دارایی‌هاست، ۶/۳۹ درصد از سهام مجموعه مونت کارلو اس بی ام که شامل مجموعه هتل‌ها و مراکز گردشگری است، نیز در اختیار قطر قرار دارد.

قطر دومین سهامدار بزرگ در مجموعه فرانسوی وینسی (vinci) از سال ۲۰۰۹ تاکنون است که بزرگ‌ترین مجموعه ساخت‌وساز در فرانسه به شمار می‌رود. این کشور در سال

۲۰۱۱ تیم فوتبال پاریسن ژرمن را خریداری کرد، قطر همچنین یک تیم والیبال با عنوان باشگاه پاریس را نیز خریده است. قطر همچنین جایزه سالیانه «آرک د تریموف» که برای مسابقات اسبسواری است را نیز پرداخت می‌کند. این کشور همچنین عملیات احداث استادیوم فرانسه در شهر سان‌دنی را نیز بر عهده دارد. همچنین دولت قطر مالک ۱۰ درصد از سهام شرکت پورشه و هفت درصد از سهام فولکس واگن است.

از فرودگاه بین‌المللی هیتروی لندن که به سمت لندن حرکت می‌کنیم روی چندین ساختمان به‌صورت بزرگ نام کشور قطر یا بنیاد قطر خودنمایی می‌کند و بر همین منوال در آمریکا به خاطر کمک‌های دولت قطر به دانشگاه‌های این کشور، در آفریقا به دلیل سرمایه‌گذاری‌های مالی بر روی ذخایر و نیز کمک‌های بشردوستانه، در لبنان و فلسطین به دلیل کمک‌های عظیم بازسازی این کشور، همه و همه نام قطر را بر زبان‌ها جاری می‌سازد.

لیست کردن دارایی‌ها، سرمایه‌گذاری‌ها و کمک‌های این کشور در دنیا نیازمند صدها صفحه خواهد بود که در این کتاب بنای آن نیست به آن‌ها پرداخته شود و اگر نمونه‌هایی ذکر شد مدخلی است برای شروع بررسی کشوری ثروتمند، تازه تأسیس (۴۳ ساله)، پادشاهی مطلقه، با دو میلیون نفر جمعیت که کمتر از یک‌سوم آن‌ها بومی می‌باشند و تنها حدود یک‌چهارم جمعیت آن را زنان به خود اختصاص داده‌اند بنام قطر.

اگر قرار باشد یک فرمول داشته باشیم که در آن هر کشور حاصل جمع مساحت بعلاوه جمعیت تقسیم بر ضریب نفوذ و تأثیر آن کشور در دنیا محاسبه شود، دو کشور سوییس و قطر حائز بالاترین رتبه در جهان خواهند بود.

کشور قطر از جهات مختلفی دارای اهمیت است که سعی می‌شود در این نوشتار به‌اختصار به آن‌ها اشاره‌ای داشته باشیم:

- به استناد مجله فوربس این کشور ثروتمندترین کشور جهان می‌باشد.
- بنا بر برخی منابع بالاترین شاخصه‌ی توسعه انسانی در میان کشورهای عربی در جهان را قطر به خود اختصاص داده است و در برخی منابع دیگر پس از امارات متحده‌ی عربی رتبه‌ی دوم در جهان عرب را برای قطر ثبت کرده‌اند.
- این کشور دارای بالاترین تولید ناخالص ملی در جهان می‌باشد.
- بزرگ‌ترین صادرکننده گاز مایع در دنیا است.
- سه درصد از بودجه کل این کشور برای آموزش و تحقیقات بکار می‌رود و از این لحاظ رتبه چهارم در دنیا را به خود اختصاص داده است.
- کمتر از یک‌سوم جمعیت این کشور قطری می‌باشند و باقی نیروهای کار هستند.
- به عبارت دیگر در این کشور برای هر قطری سه نفر خارجی مشغول خدمت کردن به آن می‌باشند.
- ارزش پروژه‌های عمرانی و زیر بنایی جاری قطر ۲۵۰ میلیارد دلار می‌باشد.
- مالک شبکه‌ی الجزیره جوان‌ترین غول رسانه‌ای جهان با ضریب بالای نفوذ جهانی.
- مالک بهترین خط هوایی جهانی در سال‌های مختلف.
- مبدع، مجری و برگزارکننده جایزه جهانی وایز در زمینه، تکنولوژی آموزشی. جایزه‌ای شبیه اسکار.
- شاید تا پانزده سال پیش کمتر کسی در دنیای غرب نامی از قطر به گوشش آشنا می‌آمد ولی امروزه کمتر کسی است در اروپا، آمریکا و آفریقا و خاورمیانه که از رسانه‌های جمعی استفاده کند ولی قطر را نشناسد. حکام قطر برای کشور برای اداره‌ی کشور ثروتمند خود مدلی از پیشرفت و توسعه را برنامه‌ریزی کرده‌اند که دارای شاخه‌های متفاوتی است.

این کشور در زمینه استحصال و فرآوری گاز مایع که ثروت اصلی امروزی قطر از آن است با دو استراتژی جذب سرمایه‌گذار خارجی (نه به دلیل نیاز به سرمایه آن‌ها بلکه به دلیل شریک‌سازی آن‌ها در سود و گره خوردن منافع با یکدیگر و بهره‌مندی از تبعات آن یعنی امنیت) و نیز استفاده از بالاترین و بروزترین تکنولوژی دنیا شناخته شده است.

مسئله دیگر تبدیل ثروت گازی به ثروت ماندگار است که در آن یک برنامه‌ریزی بزرگ مالی در سرتاسر دنیا صورت گرفته که از تنوع گسترده‌ای برخوردار است. سرمایه‌گذاری‌های کلان در بازارهای مالی دنیا، هتل‌های بین‌المللی، بانک‌های بین‌المللی، املاک و مستقالات ارزشمند، خرید تمام یا قسمتی از برندهای سودآور جهانی و ... در این راستا قابل ارزیابی می‌باشد که به نظر می‌رسد گرچه در بعضی موارد سرمایه‌گذاری‌ها از بازده مناسبی برخوردار نبوده یا کارخانه‌های خریداری شده سودآور نبوده‌اند ولی در کل عملکرد این دولت از تبدیل ثروت حاصل از منابع زیرزمینی به ثروت ماندگار، قابل قبول و موفق بوده است.

استراتژی بعدی قطر در حوزه تأثیرگذاری رسانه‌ای است. این کشور با بهره‌گیری از پرسنل و خبرنگاران حرفه‌ای سراسر جهان، با سازمان اداری کوچک ولی دارای راندمان کاری بالا به یک مدل نوظهور ولی مؤثر رسانه‌ای در جهان تبدیل شد. شبکه الجزیره با بودجه‌ای ۱۵۰ میلیون دلاری در سال ۱۹۹۶ بنیان گذاشته شد. بودجه این شبکه در سال ۲۰۰۴ برابر با ۱۲۰ میلیون دلار اعلام شده بود که این رقم شامل ۴۵ میلیون دلار کمک مالی امیر قطر بود. الجزیره با داشتن قریب به ۱۰۰۰ نفر نیرو در دفتر مرکزی خود و ۱۵۰ نفر در بیش از ۳۰ دفتر خبری مختلف در سراسر جهان، اخبار و وقایع نقاط مختلف دنیا را پوشش می‌دهد.

وجود عامل انسانی یعنی نیروی ورزیده و حرفه‌ای، استفاده از تکنولوژی مدرن

رسانه‌ای و پشتوانه مالی، نقاط اتکای این شبکه هستند. این شبکه برای دستیابی به فن‌آوری لازم، سفارش ساخت دستگاه ویژه‌ای بانام «توکو» را به شرکت سونی (sony) داده و چهار نمونه ساخته شده این دستگاه در اختیار شبکه الجزیره قرار گرفته است. «توکو» ارسال تصویر و صوت را از هر جای دنیا از طریق خط تلفن میسر می‌سازد. همچنین این شبکه با تنظیم برنامه کامپیوتری ویژه‌ای می‌تواند مراحل تنظیم خبر، تنظیم گزارش‌های ارسالی و جمع‌آوری تمام خبرها را در لحظه انجام دهد. این کانال تلویزیونی روی اینترنت نیز برنامه‌هایش را پخش می‌کند و برای آموزش دائمی نیروها در زمینه‌های: تکنولوژی، خبر و گرافیک خبری و تلویزیونی، از اساتید مربوطه استفاده می‌کند. الجزیره از طریق پخش آگهی‌ها و فروش برنامه و عرضه خدمات به دیگر شرکت‌ها به استقلال مالی نزدیک شده است. این شبکه مناطق گسترده‌ای از جهان از جمله: اروپا، کشورهای عربی، شمال و مرکز آفریقا، غرب آسیا و مناطق زیادی از آمریکا و استرالیا را زیر پوشش دارد و علاوه بر دوحه، یک استودیوی پخش نیز در لندن و دفاتری در: تهران، قاهره، عمان، کویت، بغداد، واشنگتن، مسکو و پاریس دارد. در عرصه بین‌المللی حضور چشمگیری دارد و در سال ۱۹۹۹ به‌عنوان بهترین شبکه خبری جهان انتخاب شد. این شبکه تعداد کم پرسنل و فراگیر شدن در مدت زمان اندک در مقابله با سایر رقبای ضریب نفوذ بالای این شبکه خبری در دنیا یکی از موفقیت‌های انکارناپذیر حکومت قطر می‌باشد.

رسانه در دنیای مدرن ابزار مشروعیت بخش، پخش آگاهی و شناخت از درپچه خود، شکل‌دهنده‌ی افکار عمومی و توجیه‌کننده اقدامات است. امروزه قدرت نرم رسانه را در برخی تحلیل‌ها کارآمدتر از ابزارهای نظامی می‌دانند. تعداد کم پرسنل و فراگیر شدن در مدت زمان اندک در مقابله با سایر رقبای که منجر به ضریب نفوذ بالای این شبکه خبری در دنیا شد یکی از موفقیت‌های انکارناپذیر حکومت قطر می‌باشد.

اقدام قابل تأمل دیگر قطر ایجاد زیرساخت‌های عظیم برگزاری سمینارهای بین‌المللی در حوزه‌های مختلف می‌باشد. برگزاری سالانه بیش از صد کنفرانس بین‌المللی با شرکت سیاستمداران شناخته‌شده جهانی، اندیشمندان صاحب‌نام، بزرگان قومی و مذهبی و سران احزاب موافق و مخالف بخصوص در کشورهای اسلامی، اعطای شرایط و تسهیلات اقامتی برای رهبران اخوان المسلمین سران گروه‌های کرد و... اقدامات تصادفی یا بی‌هدفی نیست که بتوان بدون تحلیل از کنار آن عبور کرد. حکام قطر دیپلماسی گسترده‌ای را در اولویت کارهای خود قرار دادند که تبدیل شدن به کربور مهم نخبگان و در برد اخبار جهان قرار داشتن از شاخصه‌های اصلی آن است. این استراتژی با ساخت هتل‌های عظیم، سالن‌های کنفرانس متعدد و پیشرفته، استادیوم‌های بزرگ ورزشی در سطح جهانی و المپیک برگزاری مسابقات مهم ورزشی، کنفرانس‌های متعدد و گوناگون بین‌المللی حمایت می‌شود و پیش می‌رود.

نکته دیگر در قطر بحث اسلام سلفی است. قطر در این حیطة سعی می‌کند ارائه‌دهنده الگویی معتدل از اسلام سلفی در دنیا باشد و در این زمینه به نوعی رقابت با عربستان در جهت رهبری و ساماندهی نمونه‌ای از بنیادگرایی اسلامی است که بیشتر مورد پذیرش دنیا باشد. در این راستا فعالیت‌های شیخ موزه مادر امیر قطر در ایفای نقش الگوی یک زن مسلمان مدرن چه از لحاظ پوشش چه از لحاظ فعالیت‌های اجتماعی از مباحث قابل توجه در مورد این کشور است.

اختلاف در مورد حوزه‌های نقش زن در جامعه، تساهل و تسامح دین، تطبیق دین با مقتضیات زمان و امر قضاوت، حوزه‌های اصلی افتراق اسلام سلفی روایت عربستان و قطر را به‌خود اختصاص می‌دهد.

در نگاه به یک کشور مهم‌ترین مسئله‌ای که باید در نظر گرفت میزان اثبات خرد نهفته در ذهن مهندسان اجتماعی یعنی دولتمردان از طریق بررسی دستاوردی ملموس و عینی آن‌ها در عرصه‌ی اقتصاد، توسعه، جامعه و فرهنگ آن کشور می‌باشد، در

حقیقت از سنجش خروجی ایجادشده در فاکتورهای مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی آن کشور به میزان هوش، عقلانیت و توانایی هیات حاکمه آن می‌توان پی برد.

امیرنشین قطر یکی از کشورهای کوچک در حاشیه جنوبی خلیج فارس است که در سالهای اخیر به دلایل مختلفی ازجمله رشد تولید و صادرات گاز طبیعی یکی از ثروتمندترین کشورهای جهان شناخته شده است. همچون بسیاری از کشورهای حوزه خلیج فارس در این کشور نیز امیر رئیس حکومت بوده و سایر مراتب سیاسی و اجتماعی در حول این محور شکل یافته‌اند. نخست‌وزیر توسط وی تعیین و بسیاری از اعضای مجلس مشورتی را نیز امیر مستقیم و یا با اعمال نفوذ خود تعیین می‌کند. این کشور کوچک در کنار همسایگان و بازیگران منطقه‌ای قدرتمندی قرار دارد و بالقوه در معرض خطرات و تهدیدهایی از جانب این کشورهای بزرگ می‌باشد و تا یک دهه پیش کمتر تحلیل‌گری می‌توانست نقشی که امروز این کشور در منطقه و تحولات مربوط به آن ایفا می‌کند را پیش‌بینی کند. جامعه‌ای قبیله‌ای و حکومت فردی، عدم رشد نهادهای مدنی و سلسله‌مراتب سنتی قدرت از مهم‌ترین ویژگی‌های فضای سیاسی قطر به شمار می‌روند.

در حوزه اقتصادی نیز صادرات گاز و نفت ازجمله مهم‌ترین منابع درآمدی آن محسوب شده و با داشتن منابع عظیم گازی و طرحهای توسعه‌ای در این حوزه ثروت بسیاری را به دست آورده است و از نظر سرانه تولید ناخالص داخلی، ثروتمندترین کشور در جهان اسلام شناخته می‌شود. توسعه همه‌جانبه و طرحهای بلندپروازانه این کشور در زمینه اقتصادی سبب شده تا از قطر به عنوان یکی از محورهای اقتصادی خلیج فارس یاد کنند و انتظار می‌رود در سالهای آینده نیز بخش مهمی از حوزه پولی منطقه در این کشور شکل بگیرد.

این ثروت عظیم اقتصادی فرصت مناسبی را در اختیار سیاستمداران قطر قرار داد تا

از اهرم اقتصاد هم برای پوشش ضعف کوچک بودن سرزمین استفاده نمایند و امنیت خود را از طریق افزایش پیوندهای نظامی و سیاسی با کشورهای غربی بالا ببرند و هم طرحهای بلندپروازانه‌ای در سطح معادلات منطقه‌ای و گاهی فرا منطقه‌ای برای خود تعریف و آن را پیگیری نمایند. در گذار دهه اخیر در بسیاری پرونده‌های مهم سیاسی منطقه شاهد حضور فعال این کشور بودیم و اگرچه بسیاری این کشور را در پیگیری اهداف خود موفق میدانستند اما اشتباه در موضوع سوریه و تحولات صورت گرفته پس از سال ۲۰۱۱ در جهان عرب تردیدها در خصوص ظرفیت کشوری کوچک در بازی‌های بزرگ را بیشتر کرده است.

بعد از حاکمیت شیخ حمد در قطر، این کشور اقدامات و گام‌های اساسی برای متحول کردن شرایط و قرار دادن آن در مدار پیشرفت آغاز کرده است. قطر سیاست برند سازی را در بسیاری از زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، گردشگری، خبری و رسانه‌ای پیگیری کرده و در این مسیر با هر بازیگری که منافعش را تأمین کند ارتباط برقرار می‌نماید. موضوعی که باید به صورت دقیق و موşkافانه به آن پرداخته شود و با بررسی هر کدام از این زمینه‌ها نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای آن را مورد مشاهده قرار داد. از این رو در این کتاب ضمن بررسی و توصیف حوزه‌های تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و نظامی قطر، به مقتضی بحث بخشی را هم به تحلیل مواردی که اشاره شد می‌پردازیم. در این کتاب تلاش شده تا نگاه علمی به حوزه‌های مختلف داشته و با استفاده از منابع در دسترس و نیز مشاهدات میدانی که صورت گرفته و مصاحبه با خبرگان حوزه‌های مختلف قطر تا حد ممکن به نیازهای جامعه علمی کشورمان در خصوص شناخت قطر پاسخ داده باشیم. امید آنکه این تلاش در جهت پیوند مباحث نظری و کتابخانه‌ای با واقعیات میدانی و کاربردی، مفید فایده برای پژوهشگران و تصمیم‌سازان این عرصه قرار گیرد.

در پایان لازم است از جناب آقای دکتر محمدجواد آسایش سفیر محترم جمهوری

اسلامی ایران در قطر که دلسوزانه به روند تدوین این کتاب در راستای هدف اصلی این پژوهش که پیوند دادن مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی میدانی است کمک شایانی کردند، تشکر نمایم.

همچنین از جناب آقای مجید کیانی کارشناس سیاسی سفارت ایران در دوحه که به خوبی در حوزه کاری خود تسلط داشته و نیز جناب آقای دکتر مهران کامروا استاد دانشگاه و مدیر گروه مطالعات منطقه‌ای شعبه دانشگاه جرج تاون آمریکا در قطر و نیز همکار ارجمند جناب آقای جواد بخشی که در جهت تقویت محتوای این اثر تلاش نمودند صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.

سید حمزه صفوی

استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

خرداد ۱۳۹۴